

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
ԼՈՅՍ Է ՏԵՄԵՆՈՒՄ ԿԻՐԵԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 բուլլի, 1/2 տարուանը — 1 բ. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.
ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքան-
չիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ,
վերջին „ „ —10 „
Հասցէ՝ Шума, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул.
домъ Костанова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
„ՓԱՅԼԱԿ“
Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
ԼՈՅՍ Է ՏԵՄԵՆՈՒՄ ԿԻՐԵԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ
Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 բ. կէս տարուանը—1 բ. 50 կ.
ամսական —35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Մեր Հասցէն՝ Шума, редакція газеты „ПАЙЛАКЪ“.
ԱՊՍՈՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ПОЛУЧЕНО
П I А Н И Н О
фабр. Blütnera
Есть свободные часы. Желющие
могут обращаться по адресу:
Старо-Почтовая ул., д. № 14.

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ ԵՒ ԹԻՒՐԿԻԱՆ

Այն ջղաձգութիւնը, որով Գեր-
մանիան ներկայումս պաշտպանում
է Թիւրքիային, այն անդուլ ջան-
քերը, որ նա թափում է Բալկա-
նեան թերակղզում յետ կանգնեց-
նելու Բոլգարիային, Յունաստա-
նին և Ռումինիային քառեակ հա-
մաձայնութեան կողմն անցնելուց
և այդպիսով իւր համար ազատ
անցք ունենալու դէպի Կ. Պօլիս,
անմիջապէս հաղորդակցութիւն
պահպանելու Թիւրքիայի հետ, մատ-
նանշում են, թէ ինչ քաղաքական
մեծ կարևորութիւն է ներկայաց-
նում Գերմանիայի համար Թիւր-
քիան և ինչ մեծ նշանակութիւն
են ստանում այն կռիւները, որոնք
տեղի են ունենում այժմ Դարդա-
նելում: Միևնոյն ժամանակ, երբ
նկատի ենք առնում այն բոլոր
ատելութիւնն և անհամբերատար
զայրոյթը, որ գերմանացիներն այս
պատերազմի ընթացքում տածում
են իրենց հետ կռուող թշնամի-
րից գլխաւորապէս Անգլիայի դէմ,
մասամբ հասկանալի կը լինի, թէ
ինչ քաղաքական հեռանկարներով
ու տնտեսական շահերով է ղեկա-
վարւում Գերմանիան, երբ օգնու-
թեան այնպիսի ջանքեր է լարում
Թիւրքիայի համար:

Ներկայ պատերազմի ամբողջ
ընթացքում Գերմանիային ամե-
նազգալի վնասներ, ամենաշօշա-
փելի հարւածներ տւել է, կարելի
է ասել, միայն Անգլիան: Անգլիան
է, որ իւր նաւատորմի շնորհիւ
կարողացաւ վերացնել Գերմանիա-

յի ծովային առևտուրը, անանկաց-
նել նրա ներքին վաճառականու-
թիւնը և ոչնչացնել այն հսկայա-
կան արտահանութիւնը, որով գեր-
մանացիները վերջին ժամանակ-
ները յաջողութեամբ մրցում էին
Անգլիայի դէմ, խլելով նրանից միջ-
ազգային առևտրի հարուստ շու-
կաներ: Անգլիան է, որ իւր ու-
ժեղ ռազմականութիւն օգնութեամբ
կարողացաւ մեկուսացնել Գերմա-
նիային և պահել պաշարածի դրու-
թեան մէջ: Վերջապէս Անգլիան է,
որ զրկեց Գերմանիային բոլոր գա-
ղութիւններից, որոնք այսօր դարձել
են մեծ մասամբ Անգլիայի սեփա-
կանութիւն, իսկ փոքր մասով
Ֆրանսիայի և Եապօնիայի: Այդ
գաղութները, որոնց վրայ Գեր-
մանիան սկսած Բիսմարկի օրից
հազարաւոր միլիոններ է ծախել,
այդ գաղութները, որոնք Գերմա-
նիայի արտաքին և ներքին քաղա-
քականութեան բնորոշ գոյն էին
տալիս և պատում նրան միլիտա-
րիզմի ամուր գրահներով, այդ գա-
ղութները, որոնց մէջ գերման ժո-
ղովուրդն որոնում էր իւր նիւթա-
կան հարստութեան աղբիւրները,
այսօր արդէն գնացել են նրա ձեռ-
քից և գնացել ընդմիջ: Այսպիսով
Անգլիան կարողացաւ մի ուժեղ
թափով ամենանպաստաւոր պայ-
մաններում և համեմատաբար քիչ
զոհերով յաղթահարել իւր վտան-
գաւոր մրցակցին ու թշնամուն:

Գերմանիան կորցնելով իւր թան-
գազին ու արդիւնաւէտ շուկաները
Աֆրիկայում և Հեռւոր Արեւել-
քում, բնականօրէն պիտի ձգտի
ոչ միայն պահպանել իւր տնտե-
սական շահերն ու որոշ չափով
արդէն գրաւած շուկաները Թիւր-
քիայում և Պարսկաստանում, այլ և
քաղաքականապէս տիրել մօտակայ
Արեւելքի այդ երկրները, որպէսզի
այդտեղից դուրս փտարի անգլիա-

կան առևտուրն ու կապիտալը և,
ինքն լիակատար տէր դառնալով,
ինքնիշխան տնօրինի այդ ժողո-
վրդների բաղդը յանուն Գերմա-
նիայի տնտեսական զարգացման:
Միայն Թիւրքիան և Պարսկաստանն
են այժմ մնացել, ուր դեռ ևս ու-
ժեղ է գերմանական ազդեցութիւ-
նը, ուր գերման քաղաքագէտները
կարողացել են յաջող մրցել Անգ-
լիայի և միւս պետութիւնների դէմ
և իրենց ենթարկել այդ երկրի
տնտեսական ու քաղաքական կեան-
քը: Եւ որպէսզի չկորցնի այդ վեր-
ջին հարուստ երկրները, որոնք
պիտի ապագայում ծառայեն գեր-
ման գաղթականութեան ծրագիր-
ներին և լրացնեն այն զգալի պա-
կաւը, որ բացւել է այժմ իւր բո-
լոր գաղութներից զրկւելով, Գեր-
մանիան իւր սրտին մօտ է համա-
րում Թիւրքիայի գոյութեան հար-
ցը:

Եւ Գերմանիան զգալով Փոքր
Ասիայի ապագայ մեծ նշանակու-
թիւնն, ուր արդէն նա մեծաքա-
նակ միլիոններ է ծախել զանա-
զան ձեռնարկութիւնների համար,
թափում է իւր ամբողջ ջանքերը,
ռազմամթերք ու կուռղ ուժեր
ուղարկելով, որպէսզի վիժեցնի
թշնամիների բոլոր զորհները, և
յետ վանի նրանց Կ. Պօլսի պատե-
րից:

Կ. Պօլսի անկումն, Դարդանելի
գրաւումը անգլո-ֆրանսիական
զօրքերի ձեռքով, կը լինի վերջին
զգալի հարւածը, որ միանպատակ
կը խորտակի Գերմանիայի գաղու-
թային քաղաքականութեան վեր-
ջին յոյսերը, նրա տնտեսական-
քաղաքական բոլոր հեռանկարները:
Հենց այդ փաստի հսկայական
նշանակութիւնն էլ հասկանում է
Անգլիան, որ իւր գաղնակիցների
հետ միասին ամեն կերպ աշխա-
տում է արագացնել Դարդանելի
անկումը:

ԱՐՏԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍՍՍՏԱՆՈՒՄ

I.
Ռուսաստանի կրթութեան և գրա-
դիտութեան մասին տւեալները բա-
նում են մեր առաջ այն հսկայական
աշխատանքի պատկերը, որ պէտք է
կատարէ երկիրը, երբ նա վերջապէս
կը ստանայ ազատ հասարակական
կեանքի իրաւունք: Անգրագէտների
մասին բերենք միայն ընդհանուր տե-
ղեկութիւններ, որոնք ամենաընդհա-
նուր գծերով ցոյց կը տան այդ աշխա-
տանքի զխաւոր տարրերը: Մինչդեռ

րոցական հասակի (3—6 տար), անգրա-
գէտ երեխաների թիւն է մօտ 14 միլի-
ոն, դպրոցական հասակի (7—14 տար.)
անգրագէտ երեխաների թիւը՝ մօտ
18 միլիոն, անգրագէտ պատանիների և
չափահասների թիւը՝ մօտ 45 միլիոն:
Ինչ վերաբերում է գրագէտներին,
դրանց ընդհանուր թիւը մօտաւորա-
պէս 35 միլիոնի է հասնում: Մի կողմ
թողնելով մինչդպրոցական հասակի ե-
րեխաներին, որոնց հասարակական
կրթութեան համար մեղմում դեռ ևս
համարեա թէ ոչինչ չի արւած, նոյն-
պէս այն դպրոցական հասակի երեխա-
ներն, որոնց կրթութեան խնդիրը պա-
հանջում է դպրոցական սիստեմի հիմ-
նական փոփոխութիւն, կանգ առնենք
պատանիների, չափահասների կրթու-
թեան հիմնական խնդիրների վրայ:
Երեխաների կրթութեան համար երկի-
րը ինչպիսի հսկայական միջոցներ էլ
որ բաց թողնի, ինչպէս ինտենսիւ կեր-
պով էլ որ գնայ ժողովրդական դպրոց-
ների թւի աւելացման և բարւոյնման
գործը, այնուամենայնիւ դրա համար
հարկաւոր են մի շարք տարիներ, իսկ
այդ ծախքերի ու աշխատանքի ար-
դիւնքը երկրի հասարակական կեանքի
մէջ կ'երևայ միայն աստիճանաբար,
երբ մատաղ սերունդը կը փոխարինէ
իր անգրագէտ հայրերին ու մայրերին:
Սակայն ոչ թէ այդ ապագայ կրթւած
քաղաքացիներին, այլ հէնց դրանց ան-
գրագէտ, ծնողներին է վերապահած
լուծել ժողովրդական կեանքի ամենա-
կարևոր, ամենահիմնական խնդիրները
և երկարատե ժամանակով նախաստ-
մանել ամբողջ երկրի վիճակը: Անկիրթ
ժողովուրդը հակադրւած է ձեռք բերել
քաղաքացիական ազատութիւն, իսկ
այս ծանր կռից յետոյ հարկ կը լինի
ստեղծել նոր ազատ Ռուսաստան: Հարկ
կը լինի լուծել և այն բոլոր խնդիրնե-
րը, որոնք առնչութիւն կ'ունենան կր-
թութեան գործին: Անհրաժեշտ է ան-
գրագէտ չափահասների կրթութեան
համար ստեղծել մի ամբողջ սիստեմ:
Նախ և առաջ անհրաժեշտ է ապահո-
վել տարրական գրագիտութիւն ստա-
նալը, որի օգնութեամբ իւրաքանչիւր
մարդ հնարաւորութիւն կ'ունենայ հա-
ղորդակից լինել հանրամարդկային
կեանքին և շատ թէ քիչ գիտակցօրէն
հաշիւ տալ իրեն տեղի ունենող դէպքերի
մասին: Այդ նպատակի համար անհրա-
ժեշտ է երկիրը պատել կիրախօրհայ
և երեկոյեան ուսումնաբանների ցան-
ցով չափահասների համար: Անհրաժեշտ
ուսուցչական անձնախումբը կազմե-
լու համար կարելի էր մօրիլիզացիայի
ենթարկել բոլոր՝ այդ գործի համար
շատ թէ քիչ պիտանի ոյժերը: Այստեղ
տեղը չէ, յատուկ մշակման կարօտ, յե-
տագայ մանրամասնութիւնների մէջ
մտնելու: Մեր նպատակի համար բա-
ւական է միայն յիշել, որ չափահաս և
անգրագէտ հասարակութեան կրթու-
թեանը պէտք է ամենառաջին տեղե-
րից մէկը յատկացնել: Ինքն ըստ ինք-
եան հասկանալի է, որ դրանով չափա-
հասների կրթական կարիքները ամե-
նակն չեն սպառուում: Նախ պէտք է
ուշադրութեան առնել կրթական այն

խիստ ցած մակերևութիւնը, որ տալիս է մեզ ժամանակից ժողովրդական զբաղւոյցը: Ապագայ Ռուսաստանում ժողովրդական դպրոցի դասընթացը լայնացրած կը լինի, իսկ տարրական դպրոցները կողքին գոյութիւն կունենայ բարձրագոյն ժողովրդական դպրոցը: Սակայն այդ բոլորը ապագայի գործ է: Մինչդեռ կեանքը չէ սպասում և ամեն քայլափոխում ընդգծում է կրթութիւնը տարածելու համար միջոցների դիմելու անհրաժեշտութիւնը, ինչպէս ժողովրդական դպրոցներ աւարտողներին մէջ, այնպէս էլ չափահասներին մէջ: Պատանիների և չափահասների նկատմամբ այդ միջոցները յանգում են կարճատև դասընթացների համաչափ (планомёрной) կազմակերպման: Այդ աշխատանքը իրենց վրայ պիտի վերցնեն մի կողմից զինուորական ու քաղաքները, միւս կողմից՝ մասնաւոր ինիցիատիվան: Այդ գործի մէջ մասնաւոր ինիցիատիվայի մեծ չափերով դարգանալը ընդհանրապէս ահագին նշանակութիւն ունի, իսկ մեզ մօտ, ներկայ հանգամանքներում, նա էլ աւելի է մեծանում: Այդ մասնաւոր ինիցիատիվան այժմ պէտք է ընդգրկէ բոլոր ժողովրդական խաւերը, ապագայի իդէալների համար պէտք է կազմակերպէ ամբողջ զեռահաս Ռուսաստանը և վերջինիս ոյժերով խորտակէ ոսկրացած յետաճանցութեան յամառութիւնը: Ժողովրդական կրթութեան մասնաւոր շրջանում դրա ջանքերը պէտք է զարգացնել միաժամանակ երեք ուղղութեամբ: Նախ, ժողովրդական կրթութեան շրջանի բոլոր պրօֆէսսորները աշխատանքները պէտք է համախմբեն հաստատուն, իրենց շահերը պաշտպանելու ընդունակ և իրենց նպատակների իրագործմանը նպաստող կազմակերպութիւնների մէջ. ապա, ուրիշ պրօֆէսսորներ կազմակերպութիւնների մէջ ևս անհրաժեշտ է ապահովել կրթութեան վերաբերող խնդիրների բաւական լայն և կանոնաւոր հիմնաւորումը (постановка): Վերջապէս անհրաժեշտ է զարգացնել կրթութեան վերաբերող ընկերութիւնների կազմակերպումը, որոնք բաղաձեռնաբար կերպով գործնականապէս և տեսականապէս կը մշակեն ժողովրդական կրթութեան հերթական խնդիրները: Այդպիսով յիշեալ ուղղութիւններով տարւող եռանդուն կազմակերպական աշխատանքը միանգամայն անհրաժեշտ է թուում այն տեսակէտից, որ շատ թէ քիչ ապահոված լինի ժամանակից հիմնական խնդիրների լայն իրագործումը արտադրողական կրթութեան շրջանում:

Ար. Կոստանդնուպոլս

ԼԵՃԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Անցեալ շաբաթները Մոսկւայում կայացաւ լեհական ազգային համագումարը, որին մասնակցում էին լեհ ժողովրդի ականաւոր գործիչները: Նախագահում էր այդ համագումարին Պետական Դումայի պատգամաւոր Լեհենցկին: Այս բոլորին լեհ ժողովրդի և իրենց երկրի վրայ ծանրացել են պատերազմի բոլոր արհաւիրքներն տնտեսական և կուլտուրական աւերումներով, ժողովրդական ծով թշուառութիւններով, հսկայական գաղթականութեան հոսանքներով զէպի Ռուսաստանի ներքին նահանգները: Սրան միացրէք և այն մտահոգ դրութիւնը, որ կապւած է Լեհաստանի սպագայ քաղաքական հեռանկարների ու լեհ ժողովրդի տնտեսական վերականգման հետ:

Ահա այդ բազմաթիւ ցաւերն ու սրանց դէմ միջոցներ ձեռնարկելու հոգ-

սերն էին, որ դրդել էին լեհ ժողովրդի ներկայացուցիչներին պաշտօնական իշխանութիւնից թոյլատրւած ժողով գումարել և արտայայտել այն բոլոր հարցերի մասին, որոնք ներկայ վայրկեանում յուզում են բոլոր լեհերին: Այդ ժողովի դրադուները խիստ խրատական են ու բնորոշ այն տեսակէտից, որ ցոյց է տալիս լեհ ժողովրդի ներկայացուցիչների քաղաքական տակտըն ու հասունութիւնը, նրանց առողջ մտածողութիւնն և ժողովրդի կարիքներին քաջ ըմբռնողութիւնը: Այդ համագումարը արժարժեց մի շարք ամենաէական բնոյթ կրող հարցեր և սրանց համապատասխան որոշումներ կայացրեց, զննելով այդ բոլորը հրապարակի վրայ թէ կառավարութեան և թէ ուսումնասիրականութեան առաջ, Այդ բոլոր խնդիրներում կարմիր թիւով անցնում է այն սկզբունքը, թէ կառավարութիւնը պարտաւոր է լեհ ժողովրդի բոլոր կարիքներին ու ցաւերին, որոնք առաջացել են պատերազմի պատճառով, օգնութեան հասնել, բաւարարելով նրան պետական միջոցներով:

Համագումարը ամենից առաջ յայտարարեց, որ ներկայ օրերում, երբ գաղթականութեան թիւը աներևակայելի չափերի է հասնում, պէտք է որ պետութիւնը հրապարակ գայ, լեհ գաղթականների բարեկեցութեան խնդիրը իր ձեռքն առնի՝ տասնեակ միլիոններ յատկացնելով այդ կարիքների հոգադրողութեան համար: Լեհ ժողովրդի ներկայացուցիչների կարծիքով, քանի որ գաղթականութիւնը կապւած է ուսումնական հոգաբանակի գործելակերպի հետ, ուսում պետութիւնը և ուսումնասիրականութիւնը աւելի պարտական են հոգալ փախստականների ունեցած բոլոր կորուստները, պարզել իրերի իսկական դրութիւնը, գաղթականութեան չափը և ըստ այնմ ամեն կերպ աջակցել լեհ գաղթականական մարմիններ: Այնուհետև լեհութեան ներկայացուցիչները առանց քաշելու ուսումնասիրականութեան առաջ դրին՝ մի կարևոր սկզբունք, որ իրենց համար ահագին նշանակութիւն ունի: Լեհ գաղթականութեան պէտք է տեղաւորել որոշ շրջաններում, ոչ թէ ցրելով զանապառ վայրերում, երկրի տարբեր մասերում այլ, ընդհակառակը, հնար եղածին չափ կենտրոնացնելով, համախմբելով նրանց:

Վերջապէս լեհական համագումարը առաջ է մղում մի ուրիշ, դարձեալ ազգային տեսակէտից կարևոր բնոյթ ունեցող հարց: Ռուսաստանի սահմաններում այդ հսկայական գաղթականութեան դիմաց միայն չպէտք է բաւականաւոր տնտեսական ապահովութեամբ, այլև պէտք է մտածել լեհ փախստականների կուլտուրական կարիքների մասին: Լեհ ժողովրդը քաղաքակրթ է, նա կուլտուրապէս բարձր է, չի կարելի նրան զրկել կուլտուրայի բարիքներից: Կառավարութեան վրայ համագումարը պարտաւորութիւն է դնում բանալ լեհական դպրոցներ՝ տարրական և բարձր տիպի, և ընդհանրապէս կուլտուրական աշխատանքները իր հերթով շարունակել:

Իհարկէ, լեհ ժողովրդին հասած ազէտը չնչին է համեմատած հայերիս գլխին եկածներին, հետ մանաւանդ երբ նկատի առնենք, մի կողմից, որ լեհ փախստականները կազմում են Լեհաստանի բնիկ ժողովրդի միայն մի մասը, իսկ լեհացիներին մի ահագին կոմպակտ մասսան դեռ ևս մնացել է իւր հայրենիքում, չզիմելով փախուստի և չդարձնելով «Լեհաստանն առանց լեհերի», իսկ միւս կողմից՝ որ լեհ ազգի ներթափանցողութեան առաջնություն և կուլտուրական զարգացման բարձր աստիճանը համեմատած թիւը բարբարոս ընթիմի տակ հիւժուղ հայ ժողովրդին հետ,

հնարաւորութիւն է տալիս նրան աւելի դիւրին կրել ու տանել ներկայ տագնապալից օրերը:

Եւ հնայած այդ ամենին, լեհ ժողովրդի ներկայացուցիչները աւելի համարձակ են քաղելու փախուցիկները և ուսումնասիրականութեան ուշագրութիւնը...

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Օգոստոսի 15-ի նիստում քննութեան է առնուում սոցիալ դեմոկրատական ֆրակցիայի հինգ անդամի Պետրոգրադի դատաստանական պալատի կողմից մեղադրելու գործի առիթով եղած հարցապնդումը:

Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, դումայի սոց. դեմ. ֆրակցիայի հինգ անդամ արտաքսեցին Պետական Դումայից, որպէս քաղաքական յանցաւորներ: Այժմ հարցապնդում անողները պահանջում են, որ այդ դատապարտւածները յետ կոչւեն վերստին Պետական Դումա, որպէս սոսկաբաններ: Հարցապնդումը պաշտպանում էին Զիսենկէլի, Կերենսկի և Զիսէիձէ, Լեհտոները դատապարտւածների վրայ բարձած մեղադրանքը համարելով անհիմն՝ առաջարկում են, որ Դուման իւր հեղինակութեան ամբողջ ուժով պահանջ դնի կառավարութեան՝ վերջ տալու բանւորների վերաբերմամբ եղող պրօվոկացիօն գործունէութեան: Խնդիրն այստեղ ոչ թէ սօց.-դեմ. ֆրակցիայի հինգ անդամների պաշտպանութեան հարցն է, այլ ամբողջ բանւորական դասակարգի՝ որի ներկայացուցիչներն էին դատապարտւած պատգամաւորները, որոնց ձայնն առանձնապէս անհրաժեշտ է Դումայում այս պատմական ժամանակաշրջանում: Կերենսկին հարցն աւելի ընդլայնելով՝ անհրաժեշտ է գտնում հերթի դնել ամբիստիայի խնդիրը:

Մակլակով և Շուլգին պետական խոշոր անտակտութիւն և սխալ համարելու ս. դ. պատգամաւորների դէմ գործ յարուցելը և նրանց մեղադրելը միայն այն պատճառով, որ նրանք սոցիալ դեմոկրատ են, մանաւանդ որ, եթէ կառավարութիւնն այդ ուղիի վրայ կանգնելու լինի, պէտք է դատի ենթարկել Դումայի անլեզալ կուսակցութիւնների բոլոր անդամներին, հակառակում են առաջարկութեան՝ պատճառաբանելով, որ Դուման չի կարող եղած որոշումը փոխել: Ինչ որ պէտք է անել, անելու է Դումայի պատերից դուրս:

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱՅՍՏԱԿԱՆ ՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Օգոստոսի 12-ին, Թիֆլիսի քաղաքում դահլիճում քաղաքագլխի փոխանորդ իշխ. Արդութեան-Ներկայաբազուկի նախագահութեամբ կայացաւ փախստականների օգնութեան գործով զբաղող բոլոր կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչների խորհրդակցութիւն՝ փախստականներին շուտափոյթ օգնութիւն հասցնելու մասին: Խորհրդակցութիւնը հրաւիրել էր համառուական քաղաքների Միութեան Կովկասեան բաժանմունքի բիւրօն: Խորհրդակցութեանը ներկայ էին Թիֆլիսի թմի առաջնորդ Մեսրոպ Էպ., Բագի քաղաքագլուխ Լ. Լ. Բիշ, Կարմիր Սաչի Կովկասեան լիազօր Գուրբե, և ուրիշներ:

Բաց անելով ժողովը, նախագահը ծանօթացրեց ներկայ եղողներին խորհրդակցութեան նպատակի հետ: Տաճկահայ փախստականներին նոր հսկայական հոսանքը դէպի Կովկաս՝ սպառնում է ազգաբնակչութեանը և զօրքին վարակիչ հիւանդութիւնների տարած-

ման տեսակէտից: Որովհետև ազգաբնակչութեան և զօրքի սանիտարական բարելաման գործը թիկունքի պաշտպանութեան տեսակէտից ընկնում է պետութեան վրայ, ուստի փախստականներին օգնելու կազմակերպութիւնը, որով միայն հնարաւոր է առնել վարակիչ հիւանդութիւնների տարածման առաջը: Այդ նպատակով Կովկաս է եկել համառուական քաղաքների Միութեան գլխաւոր լիազօրի օգնական պրօֆ. Կիշկինը, որ ներկայումս գտնւում է փախստականների մէջ, նրանց կարիքի և հասցեելիք օգնութեան չափը որոշելու համար: Բիւրօն ստացել է Կիշկինից մի հետաքրքիր զեկուցում փախստականների վիճակի մասին:

Պրօֆ. Կիշկինը իւր զեկուցման մէջ նկարագրելով փախստականների սարսափելի վիճակը, կանգ առնելով նրանց ցոյց տուող օգնութեան վրայ, որ կարիքի առիթիւթեան համեմատութեամբ շատ չնչին է, այն միտքն է յայտնում, որ վարակիչ հիւանդութիւնների դէմ կուցելու գործը և փախստականների օգնութեան գործը չի կարելի բաժանել իրարից, որ փախստականների օգնութեան վրայ չպիտի նայի որպէս բարեգործութիւն, այլ որպէս պետական պաշտպանութեան մի անհրաժեշտ ձեռնարկութիւն: Իրա համար անհրաժեշտ է օգնութեան գործը դնել ամենալայն հիմքերի վրայ. փախստականներին կենտրոնացնել որոշ վայրերում, կազմակերպել սննդատու, բժշկական կէտեր, քաղանիքներ, դիզեն-ֆեկցիա և այլն և այլն, որոնց իրագործման համար Կիշկինը խնդրում է յատկացնել մօտ 1½ միլիոն ռուբ.

Ներկայ վիճարանութիւններից յետոյ կանգ առնելով մանկական ապաստարաններ, սննդատու կէտեր, թէյատներ բաց անելու և այլ միջոցների վրայ, խորհրդակցութիւնը ընդունում է հետևեալ որոշումները. 1) Փախստականների գործը ամենալայն չափերով պէտք է լինի պետական. 2) Քաղաքների Միութեան օգնութիւնը փախստականներին լինելու է սննդական և բժշկա-սանիտարական. 3) Էլմիաձում, Սեւանում, Երևանում և Դիլիջանում բաց անել հիւանդանոցներ սուր վարակիչ հիւանդութիւնների բաժանմունքներով: Մահակալների թիւը այդ հիւանդանոցներում լինելու է մինիմում 2,500. 4) Քաղաքների Միութիւնը իր միջոցներով հիմնում է սննդատու, բժշկա-սանիտարական կէտեր, թէյատներ, լացարաններ, ախտահանիչ սենեակներ, քաղանիքներ այն վայրերում, ուր միւս կազմակերպութիւնները դեռ մինչև հիմա չունեն նման հիմնարկութիւններ. 5) Բաց անել մանկական ապաստարաններ Զալալ-Օղլում, Դիլիջանում, Մալի-Օրուժում և այլ յարմար վայրերում. 6) Շարունակել օգնութիւնը փախստականներին՝ նրանց որոշած տեղերում տեղաւորելուց յետոյ էլ. 7) Որպէսզի փախստականների օգնութեան գործով զբաղող իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն տեղեակ լինի միւս կազմակերպութիւնների գործունէութեանը՝ իր անելիքը որոշելու համար: Քաղաքների Միութեան Կովկասեան բաժանմունքի բիւրօյին կից հիմնում է յատուկ մարմին բոլոր կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ:

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԵՏԵՐԸՊԸ

— Զեկուցում է ստացւած եփրատի արտադրութեան մասին: Երբեք արտադրութեան քանակը չի կրճատուի, որովհետեւ արտադրութեան քանակը կը կարգաւորուի ըստ պահանջարկի: Երբեք արտադրութեան քանակը կը կարգաւորուի ըստ պահանջարկի: Երբեք արտադրութեան քանակը կը կարգաւորուի ըստ պահանջարկի:

— Ի նկատի ունենալով ինտելիգենտ ոյժերի կարիքը՝ փոխտնտեսական կարգի մտայնութիւնը հասցնելու գործում, Հայկական Կենտրոնական կոմիտէն կազմակերպել է նման ոյժերի երեք խումբ: Առաջին խումբը, որ գործելու է Իգլիկում, բաղկացած է 6 հոգուց կազմւած Հայ Օրիորդներ կոմիտէի ներկայացուցիչներից, ղեկավարութեամբ օր. Ն. Թումանեանի: Երկրորդ խումբը բաղկացած է 15 ինտելիգենտ տիկիներից և պարոններից և «Մեղու» ընկ. յանձնարարութեամբ ու օր. Քափանակեանի ղեկավարութեամբ գործելու է Էջմիածնում: Երկրորդ խումբը, որը գնալու է Իրիւշան բժ. Եղիմիանի և բժ. Թումանեանի առաջնորդութեամբ բաղկացած է 8 հոգուց:

— Թիֆլիսի թեմի առաջնորդ Մեսրոպ եպ. դիմումի համաձայն՝ Համառոտական Քաղաքների Միութեան Կովկասեան բաժանմունքի բիւրօն բաց է թողել Միութեան պահեստից 400 կոմպլեկտ սպիտակեղէն և 2000 ր. կանխիկ զրամ, քաղաքում գտնուող փոխտնտեսականներին բաժանելու համար:

— Համաձայն Էջմիածնի կոմիտէի խնդրի՝ երեխաների համար գնեց Ն. Կ. Կոմիտէի կողմից 100 արշին կլիօնկա և ուղարկեց:

Նոյնտեղ ուղարկել է Հայ Կանանց կոմիտէի կողմից 2 արկղ դեղորայք և Կովկ. Դեղաւաճ. Ընկ. ներարբերած սապօն և սօսկաներ:

— Պատերազմից փնտաւաններին օգնող Կովկասեան զինուոր կոմիտէն դիմել է Կովկասի Փոխորդային, խնդրելով թոյլ տալ, որ երկաթուղիներով ձրիապէս Թիֆլիս տեղափոխեն փոխտնտեսական երեխաները, որոնց համար Թիֆլիսում պէտք է բացուի ապաստարան 1000 հոգու համար: Ապաստարանը որոշւած է բանալ Կրծանիւնում, որի համար տրամադրելի են վանքի շինութիւնն ու մայրապետ Թայրիեանի և Գ. Յուրիեանի տները:

— Թիֆլիսի հայ քահանաները ամսին 11-ին ունեցած ընդհանուր ժողովում որոշեցին զաղթականների օգտին տալ քահանաների ապահովութեան գանձարանից ա. միւսուագ 2000 ռուբ. էջմիածին հաց ուղարկելու համար և բ. նոր 10 ռուբ պահել Թիֆլիսի քահանաների և հոգաբարձուների միաբանութեան խնամքով պահող որբանոցում քահանաների անուամբ: Բացի այդ, իրենց սեփական միջոցներով հանգանակութեամբ մօտաւորապէս 500 փութ պատրաստի հաց ուղարկել էջմիածին: Ընտրեց 9 հոգուց բաղկացած մասնաժողով զաղթականների և որբերի օգնութեան գործը վարելու համար:

— Սասունից եկողները հաղորդում են, որ Սասունում ապաստանել և կրօնւում են 12,000 հայեր: Հացի պաշարը բաւական է երկու ամիս: Ս. Յովհաննէս վանքի վանահայրը Վարդան վարդապետը և Առաքելոց վանքի վանահայր 74 տարեկան Յովհաննէս վարդապետը սպանւած են:

— Բերկեր-Կալա—Ղըզըղի գետի գետի եկող զաղթականական հոսանքը արդէն դադարած պէտք է համարել:

Այժմ սկսել են երկաւ սարերում, ձորերում քրդի և թիւրքի ոռակումներից թալանւած անհատներ, փոքրիկ խմբեր, որոնց վիճակը շատ աւելի սոսկաւի է և խնամքի արժանի:

ԼՐԱՏՈՒ

ՀՈՒՅԻ

— Անցեալ երկուշաբթի օգոստոսի 17-ին Շուշու գրասարանում տեղի ունեցաւ «Եղբայրական Օգնութեան» յօգուտ փոխտնտեսականների կազմակերպած զբօսանքը, որ մի ողորմելի բան էր: Զի կարելի այդչափ թեթեւ կերպով մօտենալ խնդրին, առանց նախնական պատրաստութեան և նոյնիսկ առանց յայտարարութեան զբօսանք կազմակերպել: Հասարակութիւն չի եղել:

— Ամսոյս 14-ին Շուշու ժամանեց կովկասեան ուսումնական շրջանի հոգաբարձու պ. Ռուզիֆը, որը այցելից քաղաքի բոլոր դպրոցները, որոնք նրա իրաւասութեան ենթակայ են և երեքշաբթի օրը ուղևորեց Գորիս:

— Շուշու քաղաքական դպրոցում տարեկարգի հանդիսաւոր մաղթանք կատարեց հոգաբարձու պ. Րուզիֆի ներկայութեամբ ամսոյս 16-ին, իսկ կանոնաւոր ուսումը անցեալ երկուշաբթի 17-ին օգոստոսի:

— Ազուլեաց եկեղեցու ծխ. դպրոցում նորեկ աշակերտ-աշակերտուհիների ընդունելութիւնը և վերաբնութիւնները կը սկսւին օգոստոսի 25-ից:

— Մեզ հաղորդում են, որ պ. Ք. Փրիշանեանի մանկապարտէզից Րէալական դպրոցին քննութիւն տուող 22 աշակերտներից 21-ը ընդունւած են:

— Շուշու ակումբի տարեկան ընդհանուր ժողովը որ տեղի պիտի ունենար ամսոյս 16-ին կիրակի օրը, չըկայացաւ:

— Պատերազմից փնտաւաններին օգնող կոմիտէի Շուշու գաւառական կոմիտիայի առաջարկութեամբ՝ Շուշում գտնւած քաղաքի թէ գաւառի ուսուցիչները ժողովեցին ամսոյս 18-ին և ցուցակագրեցին ցանկացողներին, որոնք պէտք է զբաղեն փոխտնտեսականների ընդունելութեան և տեղաւորման խնդրով:

— Այս կիրակի, ամսի 23-ին, առաւօտեան ժամի 11-ին բժ. Լ. Աթաբեկեան կը կարգայ գիտաժողովրդական մի դասախօսութիւն «տուրքերի ուղի» մասին: Դասախօսութիւնը տեղի կունենայ ամառային ակումբի դահլիճում: Բժիշկը առանձնապէս կանգ կառնի այն հասարակական հիմնարկութիւնների և օրէնսդրական ակտերի վրայ, որոնց նպատակն է պայքարել տուրքերի կուլիօգի դէմ: Ապա դասախօսը պիտի խօսի Շուշու մասին իբրեւ կլիմատիք բուժավայրի:

— Օգոստոսի 11-ին, ցերեկը, Բէհհ-րիզ գիւղի բնակիչ Ահմեդ-բէկ Գասում-Մեհարրամ օղլու և Գիւլալ-բէկ Ջեմալ-շիրի միջև վարձու վերցրած կալսող շոգեշարժ մեքենայի վրայ կախելու հերթի համար տեղի ունեցած վէճի ժամանակ Ջեմալշիրը ատրճանակ արձակեց Ահմեդ-բէկ Գասում Մեհարրամ օղլու վրայ, բայց առանց հետեանքի: Խուզարկութեան ժամանակ նրա մօտ ոչ մի զէնք չէ գտնուել:

— Երեքշաբթի երեկոյեան տեղի ունեցաւ քաղաքային դումայի ժողովը: Որոշել է ի միջի այլոց 1) առաջիկայ սեպտեմբերի 1-ից առաջին տեսակի հացի գինը 6 կօպէկից բարձրացնել 7-ին, 2) քաղաքական դպրոցի ծառայող-բնակարանի շինութեան համար յատկացնել քաղաքային զբօսավայրից մի կտոր հող, որի վրայ այժմ գտնւում է

սենեմօտօգրաֆը, տիրը և նախկին լաւուն-տնիսի հրապարակը ուղիղ գրծով, 3) Շուշում արհեստաւորաց զաւրոցի շինութեան համար քաղաքային հողերից յատկացնել 2000 ք. սաժէն հող և թոյլատրել օգտուելու ձրիաբար աւազից և քարից, 4) նախկին հրակահաւք Քերիմ-բէկ Միրզօէլի ընտանիքին նշանակել նպաստ: Օրակարգի խնդիրներից դուրս քաղաքագլուխ պ. Միլիթ-Շահնազարեանի հեռագրական հաղորդագրութեան համաձայն որոշեց 30,000 ռուբլու փոխառութիւն անել, քաղաքային ալիւրի և շաքարի պահեստ հիմնելու համար:

ՆԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ստացւած է հետեւեալ նւերատուութիւնները

Հայ փոխտնտեսականների օգտին

1) պ. Յովսէփ Տէր-Աւետիքեանի և ուսանող պ. Կոստանեանի միջոցով 31 ր. 45 կ. 2) պ. Կոստանդին Պետրոսեանի միջոցով 12 ր. 15 կոպ. Ընդհանուրը 43 ր. 90 կ.:

«Հարաքաղի մանկական փոնդ» յօգուտ փոխտնտեսականների

պ. Տիգրան Այվազեանի տանը կայացած խնջոյքի ժամանակ հանգանակւած 8 ր. 75 կ. նախկին ստացածների հետ 13 ր. 50 կոպ.:

ԿՈՎԿԱՍ

Երևանի քաղաքային դուման երեկ որոշեց քաղաքի գումարներից 10,000 ռուբլի յատկացնել սանիտարական-բժշկական օգնութիւն կազմակերպելու փոխտնտեսականների համար: Քաղաքների միութիւնը սննդատու կայաններ է հիմնել Երևանում և փոխտնտեսականների անցնելիք ճանապարհին:

ՄԵՐ ԹՎԹԵԿՆԵՐԸ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Երևան, 10 օգոստոսի

Յուլիսի 26-ին Երևան հասաւ երկրորդ զաղթականութեան առաջին շարանը: Զարատանջ, նիհար ու բոկոտուն այդ զօքախոսների շարանները՝ այնչափ ողբալի ու աղերսալից թշուառների լացն ու կոծը, հարիւրաւոր անմեղ որք երեխաների «նանի նանի» աղիկտուր ճիչերը քարէ սիրուն են շարժում. բախտաւոր է նա ով ականատես չէ այս ճնշող, սառնոցուցիչ տեսարաններին, այլ հեռից է միայն լսում, ցաւում ու խղճում: Օրուաւոր Իգլիկ—Էջմիածնի վրայով Երևան փոխադրվող շարանները աւելի ու աւելի են խտացնում «մերկ-քաղցած» շարքերը: Բազմատանջ տաճկահայերի շարքաշ կեանքը, այս ահաւոր պատերազմի ժամանակ ողբալի վիճակը՝ առասպելական չափերի է հասած. սոսկալի բաներ են պատմում նոյնիսկ փոքրահասակ մանուկները: Կսկիծով պէտք էր լսել թէ մի 10—11 տարեկան երեխայ ինչպէս դառնազին պատմում էր թուրքերի բարբարոսութիւնները և մի տան մէջ կանանց ու աղջիկների ողջողջ այրելը: Մարդ—գաղանների ճանկերից կարողացել են ազատ մնալ միմիայն պառաւ կանայք և 10 տարեկանից փոքր երեխաները: Բոլորն էլ հաւատարապէս մերկ, պատառուտած հագուստով, նիհար, դեղնած գէմքով, յոգնածութիւնից բոլորովին կաղմալուծւած, իրենց ամբողջ ինչքը, տուն, տեղ, հարուստութիւն և աւերակ հայրենիքը թողնելով գայլերին, թուրք ու քիւրդ զաղաններին, սարսափահար փախել եկել են ոռաւահայերի մօտ ապաստարան գտնելու:

Իրենց դառն վիճակը լալու Դրանցից շատ քերն են բախտ ունեցել իրենց հետ վերցնել մի-երկուսը ընտանի կենդանիներից: Հետեւեալ վերցրած իրերի մեծ մասը, անկարող լինելով 15—20 օր ոտքով հետները քարշ տալ՝ ճանապարհներին են ձգել: Մոռացայ ասել, որ չափահաս բոլոր տղամարդիկ զէնքի են կանչւած և կոտորւած են կառավարութեան կարգադրութեամբ, թուրք ստիկանների ձեռքով:

Սակայն նկարեցրել այն բոլոր թշուառութիւնները, որ կրում են ներկայ համաշխարհային պատերազմի քրիմ-տոնեաները ընդհանրապէս և տաճկահայութիւնը զինատուրապէս՝ ուժերիցս վեր է: Այժմ այդ փոխտնտեսական թշուառների վերքերը ամօքեն ումիակ մը խիթարութիւնը պէտք է գտնել նրանց լայն նիւթական օգնութեան, խեղճերի մերկութիւնը մի փոքր ծածկելու, քաղցին մասամբ յագուրդ տալու, աղերսանքները մեղմացնելու մէջ: Էլ չպէտք յապաղել, քանի որ քաղցն ու յոգնածութիւնը իր առատ հունձն է անուս, տասնեակներով է զոհ տանում:

Օր առաջ պէտք է փութալ դրա առաջն առնել, որի համար հարկաւոր են քիչ թէ շատ կանոնաւոր մտնող, բժշկական մեծ օգնութիւն: Դրանց կորուստից փրկելու համար պէտք են նիւթական միջոցներ, որի համար պէտք է հող տանեն՝ հայ հասարակութիւնը, մեր ընկերութիւնները և զինատուրապէս հայ նարուտը, որը դատապարտելի բար անտարբերութիւն է ցոյց տալիս ներկայ ծանր օրերի ամբողջ ժամանակամիջոցում, բոլոր երկոյթների հանդէպ...

Մեծ յանցանք է ամբողջ ծանրութիւնը բարդել գիւղացիութեան վրայ, երբ սա էլ, զինատուրապէս Երևանի նահանգի գիւղացիութիւնը, վերջին տարիների անբերրութեան և պատերազմի շնորհիւ, տնտեսապէս ծայր աստիճանի քայքայւած է և տնտեսական տագնապի մէջ: Ամենուրեք մեծ կարիք է զգացւում ինտելիգենտ ուժերի, օգնող ձեռքերի, որի հանդէպ անտարբեր չպէտք է մնայ մեր հասարակութեան գիտակից մասը:

Այդ գործում մեծ օգնութիւն կարող են ցոյց տալ օրիորդներն ու կանայք, սակայն ձեր են նրանք, որտեղ են թագնւած Երևանի փափկասուն աղջկերքը, որ հրապարակ չեն գալիս և լուռ ակնատեսի դերուձն են մնացել: միթէ տարրական գիտակցութիւնը բացակայում է, որ չեն մտածում հայկական օրիորդաց կոմիտէ հիմնել նաև Երևանում, որպիսիք վաղուց ի վեր գոյութիւն ունեն գաւառներում նոյնիսկ: 15 օրւայ ընթացքում միայն մօտ հազար փոխտնտեսական է ճանապարհւած Երևանից—նահանգը: Դեռ տասնեակ հազարներ են սպասում, որոնց վերջը չի երևում: Մինչև ճանապարհելու Երևանում ամեն օր գտնւում են 3—5 հազար զաղթականներ, որոնց դանազան կարիքների համար մեծ օգնութիւն կարող են ցոյց տալ օրիորդները: Ուրեմն մտածելու ժամանակը չէ. հասարակութեան բոլոր խաւերը պէտք փութան օգնութեան գալ թշուառ ժողովրդին, որը կորստի է մատնւած: Դրամ և օգնող ձեռքեր. օգնութիւն!...

Ամբ Տէր-Գեորգեան

ՏԵԼԵԳՐԱԲԻԹ

Արգաքնդ (Նոր-բայազետի գ.) 10 օգոստ.

Որքան կրիտիքական լինի ներկայ համաշխարհային տագնապը, որքան համաժողովրդական ուշքն ու միտքը լարւած, զբաղւած լինի ընդհանուր խնդիրներով, այնուամենայնիւ երբէք չպիտի մոռանալ գաւառը, երբէք զան-

ցառութեան չպիտի մատնել պաշտօնում ապրող ժողովրդի հոգսերն ու ցաւերն, նրա բազմազան կարիքները:

Գրում ենք մի գաւառից, ուր չկան ստեղծագործող ոյժեր, հասարակական հոգսերի մասին մտածող անհատներ, սոցիալական ժողով պատահած մի հակա ժողովուրդ, որի առաջադիմական ուղին մութն է ու խաւար, ուր վերջապէս հասարակական կեանքը լծացած է— բառիս բուն նշանակութեամբ:

Դա Նոր-Բայազէտի գաւառն է. ընկած մի բարեբեր և արգաւանդ երկրամասում, ուր օդն ու ջուրը անմահական են:

Ինչն է ժողովրդի յետաճանցութեան պատճառը և դա գիւղատնտեսական գիտելիքների լիովին բացակայութիւնն է:

Բանի տարի է ինչ կայ գիւղատնտեսական գիտելիքներ ժողովրդականացնելու համար յարմար մի կալածք—դա Ծառուբանների կալածքն է, որի տարածութիւնը մի քանի հազար դեռնատնիկների է հասնում, բայց ինչ բարոյական աջակցութիւն է հասցրել նա դրացի ժողովրդին:

Մեղաւոր է այդ բանում կալածատէրն—հնչ քանի որ յոյս է ունեցել, որ իր կառավարչները ունեն գիւղատնտեսական մեծ փորձառութիւն, նրանք կը մտնեն կալածք ու կսկսեն եռանդուն կերպով օգտագործել նրա բարիքները յօգուտ կալածատիրոջ բայց և յօրինակ շրջանի գիւղացիութեան: Օրեր են անցնում. ժողովրդի կողմից «արդէն մեծ հոշակ ստացած» կառավարիչ-գիւղատնտեսները տոգեցնում են զրպանները ու հայդէ...

Ինչ չկայ այնտեղ—կաթնատնտեսութեան կայարան, երկրագործական, մեղաբուծական, յարմար շերամապահութեան, պտղաբուծութեան, պարտիզպանութեան, բանջարաբուծութեան հր կառավարիչը վերաբերեց դրանց սրտացաւ հոգատարութեամբ, որ կառավարիչը աշխատեց այդ նիւղերում ցոյց տալ իր ժամանակագրութիւնը և կողմնակի կերպով սովորեցրեց գիւղացիութեան: Ո՞ր մասնագէտ-կառավարիչը ցոյց տեց, որ երկրագործութեան մէջ կայ աւելի դիրիւն և հեշտ ճանապարհ, որով կարելի լինի բնութեան քմահաճոյքների դէմ կռուել, գիւղացու աշխատանքը վարձատրել:

Կրկնում եմ. մի քանի հազար դեռնատնիկ հող, պատած հակայական անտառներով, տարւայ մէջ տիրոջը չի տալիս մի քանի կոպէկ արդիւնք անգամ, և որ գլխաւորն է տարեցտարի կորչում է ժողովրդի աչքում մասնագիտութեան արժէքը: Այդ աչքի առաջ ունենալով, որ գիւղացին կարող է յոյս ունենալ, որ իր մի կտոր հողից կարելի է իր տարւան պարէնը հայթայթել...

Գիւղացին մի յետին հայեացք է ձգում կալածքի վրայ ու ինքն իրեն կրկնում. «Ասում են, ուսումով կարելի է քիչ հողից մեծ օգուտ ստանալ, իսկ մեր ուսումով կառավարիչները մեծ հողից քիչ օգուտ էլ չեն ստանում, ուրեմն էլի մեր պիտեցած եղանակը աւելի լաւ է. քան ուսումնականներինը»: Եւ այնպէս վարկաբեկում է գիւղատնտեսական գիտելիքների ընդհանրացման հարցը խաւար ժողովրդի աչքում: Յաւալի երեւոյթ է:

Մ. Փայլունի

Հ Ա Մ Ե Ր Գ

Ալեքսանդրօպօլ, 9 օգոստոսի

Ամսին 8-ին կայացաւ և 12-ին հասարակութեան խնդրանք կրկնեց Դ. Ղազարեանի և Ա. Տիգրանեանի հա-

մերգը: Հարուստ ծրագիրը կազմած էր Ղազարեանի և Տիգրանեանի հեղինակութիւններից. բոլոր խմբական և solo համարները երգեցին յաջող: Աչքի բնկան Ղազարեանի «Ուռնին», «Դու-Դուլը» և «Ես երգեցի»: Շատ ազգեցիկ էր Դ. Ղազարեանի «Կարաւանն անցաւ»-ը, որ հասարակութեան խնդրանք երգեց հեղինակը և կրկնեց երկրորդ անգամ: Երրորդ բաժինը դրած էր «Անուշ» օպ. մի գործ. որ անցաւ բաւարար: Խմբի ղեկավարները և օր. Սիրանոյշը ստացան ծաղկեփնջեր, Դ. Ղազարեանը նաև իր մեծագիր իւղաներկ նկարը: Արդիւնքի կէսը յատկացւեց կամաւորներին:

Caro

ՄԵՏԵՐԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գերմանացիները պատրաստում են Նոր արշաւանքի

Հաագայից ստացւած տեղեկութիւններից երևում է, որ գերմանացի բաժնի ուժեղ կերպով արևմտեան ռազմաբեմն են տեղափոխում շարունակ նորանոր զօրքի կազմակերպում և կենտրոնացնում են այնտեղ ահագին քանակութեամբ ծանր թնդանօթներ: Ըստ երևոյթի, գերմանական զլխաւոր շտաբը մեծ յարձակման նոր ծրագիր է մշակել արևմտեան ռազմաբեմնի համար: Չնայած, որ խստիւ արգելւած է կողմնակի անձանց հետ զրուցելիս խօսել պատերազմական ծրագրերի մասին, այնուամենայնիւ, գերման սպաները Բելգիայում պարծենկոտութեամբ յայտարարում են, որ յարձակման նոր ծրագիրը կը տայ Գերմանիային վճռական յաղթանակ դաշնակիցների վրայ: Վերջերս գերմանացի Բելգիայում ձեռնարկել են մի շարք նոր ռազմական միջոցներ: Արևմտեան Ֆլանդրիայում անց է կացրած հեռագրային խիտ ցանց, որը միացնում է ճակատի գաւառական մասերը, շինւած են մի շարք պահեստներ ռազմական իրերի, ինտենդանտական պահեստների և օդաչուական կայանների: Բելգիայում ենթադրում են, որ գերմանական նոր արշաւանքը արևմտեան ռազմաճակատում—ամենամօտ ապագայի հարց է:

Պ Ե Տ Ե Ր Ը Մ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Պետր. Նեո. գործ.)

ԳԵՐԴԱՆԵՐԱՅԵՐԵՐԸ ՄԵՏԵՐԻՆԵՐԸ

Փրիդրիխշտատից դէպի արևմուտք գտնող դիրքերում կռիւները օգոստոսի 15-ի և 16-ի ընթացքում շարունակուում էին անընդհատ յամառութեամբ: Չարգացնելով իր գործողութիւնները գերմանացիք միաժամանակ յարձակումներ էին անում մեր զօրքերի վրայ, Գրօս-Էկաու-Դէյգուս երկաթուղու շրջանում: Դիմակի ուղղութեամբ փոփոխութիւններ չկան: Տեղ-տեղ մեր զօրքերը օգոստոսի 15-ին անցնում էին յարձակման: Վիլնի ուղղութեամբ կռիւը շարունակուում է. հակառակորդը անցնելով Նեման գետի աջ ափը, Օլիտի շրջանում, 16 օգոստոսի ջանում էր յարձակել Օրանի ուղղութեամբ: Միւս ռազմաճակատում, մինչև միջին Նեմանը

և դէպի հարաւ մինչև Պրեպիտի գետը մեր զօրքերը շարունակում են իրենց նահանջը, ծածկելով յետնապահ (!): Վերջիններս 15 օգոստոսի-երեկոյան յետ մղեցին գերմանական մի շարք յարձակումները Լիպկի շրջանում մեծ կորուստներով թշնամու համար: Աւելի հարաւ յետնապահները յետ էին պահում թշնամու մեծ ոյժերի յարձակումները արևմուտքից Պրոսթանի և Շիրէ-Գորօղիցէ ռազմաճակատի վրայ: Վլադիմիր-Վոլինսկի շրջանում թշնամին խմբաւորման ենթարկելով իր զօրքերն, օգոստոսի 16-ի գիշերւանից շարունակում էր իր յարձակումը մեծ ոյժերով՝ Վլադիմիր Վոլինսկից դէպի Լուցկ տանող ուղղութեամբ. վերջին կէտից դէպի հիւսիս, Ստրիի երկու ափերին սկսեցին կռիւները:

Կովկասեան զօրաբանակի շտաբից

Օգոստոսի 15-ին ամբողջ ճակատի վրայ էական ոչինչ չէ պատահել. տեղի ունէին միայն փոքրիկ ընդհարումներ մեր և թիւրքական առաջապահ մասերի միջև: Հաւաքւած տեղեկութիւններից երևում է, որ մինչև 9 օգոստոսի տեղի ունեցած կռիւների ընթացքում մեր աւարը արտայայտուում է հետեւեալ թւերով.—գերի է վերցրւած 85 սպայ, 5179 ասկեար, որոնցից բացի, մեր հեծելազունը հետապնդելով փախչող թիւրքերին Դութախից մինչև Կօֆ, սրախողխող արաւ 2000-ից աւելի ասկեար, զրաւեց փամփուշտի և գէնքի մեծաքանակ արկղներ, պարենի երկու կարաւան, 200 սայլ, որից 2 սայլ գործիքներով բեռնաւորւած, սայլեր պայթուցիկ նիւթերով, հարիւրից աւել բեռնակիր ջորիներ, ուղտեր, 1000 գլխից աւելի եղջիւրաւոր անասուն, վրանների երկու բանակ, մի գնդի դիւանատուն և շատ զօկուսներ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Շուշի, 10-ին օգոստոսի 1915 թ.

Այսու պատիւ ունենք ներկայացնելու Ձեզ 31 ր. 45 կ. որ ժողովել ենք մենք օր. Մինա Սարգսեանի և պ. Գրիգոր Յարութիւնեանի հարսանիքի ե-

ՂԱՐԱԲԵՂԻ Հ. Հ. ԹԵՄԵԿԱՆ ԴՊՐՈՅԻ

համար հարկաւոր է փորձւած, բարձրագոյն կրթութեամբ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Աւանդելու է՝ հոգեբանութիւն 2 դաս, ընդհանուր մանկավարժութիւն—2 դ. ընդհանուր դիտակտիկա—2 դ, մեթոդիկա (փորձնական դասերով)—11 դ. շաբթական ընդամենը 17 դաս, մօտաւորապէս 1500 ր. վարձատրութեամբ:

Ցանկացողները պէտք է դիմեն զպրոցի տեսչին, ներկայացնելով խնդրագրերի հետ և կարևոր դոկումենտները—curriculum vitae-մինչև ներկայ օգոստոսի 28-ը:

2—1

բեկոյեան յօգուտ հայ փախստականների: Խնդրում ենք գումարը յանձնել Ղարաբաղի «Եղբայրական Օգնութեան» կոմիտէին, իսկ ներատուների ցուցակը տպագրել «Փայլակ»-ում ի միամտութիւն:

Ներատուներն են՝ Գրիգոր Յարութիւնեան, Ա. Քարամեան, Լ. Ղարախանյան, Ա. Տէր-Միքայէլեան և Համբ. Յարութիւնեան-2-ական ր. Ն. Սաֆարեան, Ն. Յարութիւնեան, Պ. Աղաբաբեան, Ի. Բաբայան, Է. Սաֆարեան, Ա. Պօղոսեան և Յովս. Տէր-Աւետիքեան-1-ական ր. Բ. Այդինեան, Հայրիւնեան, Ա. Արզումանեան, Գ. Թուխեանց և Ալէքսան-50-ական կոպ. Պ. Կարապետեան-30-ական կոպ. Արշ. Յարութիւնեան, Արտ. Յարութիւնեան, Ն. Բարսեղեան, Ա. Ղահրամանեան և Աւ. Յարութիւնեան-20-ական կոպ. Ա. Առաքելեան-15 կոպ. Թղթախաղի սեւդանից 10 ր. 50 կ. Գումարը 31 ր. 45 կոպ:

Յարգանք՝ Յովսէփ Տէր-Աւետիքեան
Ուսանող՝ Արամ Կոստանդեանց

Շուշի, 10-ին օգոստոսի

Խնդրում ենք յարգելի «Փայլակում» տեղ տալ հետեւեալ երկտողին:

Այսօր պ. Տիգրան Այվազեանի (Կերձակ) տանը կայացած խնջոյքում առաջարկեցին քննականիցներին՝ իրենց լուսման տալ յօգուտ մեր գաւառը ապաստանող փախստականների: Սեղանակիցները յարգելով մեր առաջարկը տեղն ու տեղը ժողովեցին 8 ր. 75 կ. որպիսի գումարը ուղարկելով Ձեզ, խնդրում ենք կցել «Ղարաբաղի մանկական ֆօնդին» յօգուտ փախստականների:

Յարգանք՝ Նախաձեռնողուհիներ
Թամարա Տէր-Սահակեան
Վարդիթեր Այվազեան
Սօնիկ Խան-Օղլեան,

Խմբ. հր. Լ. Վարդապետեան

Печатать дозволено военной цензурой

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ТРЕБУЕТСЯ

Квартира съ удобствами. Прочный сухой товарный складъ. Районъ: Эриванской, Ганжунцевской и Петровской улицъ. Адресовать Агенту Общества „Кавказъ Меркүрий“.

3—3